

JISMONIY TARBIYA DARSLARIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR ORQALI O'QITUVCHI VA TALABA FAOLIYATIGA YANGILIKLAR KIRITISH VA UNI AMALGA OSHIRISHDA INTERAKTIV METODLARDAN FOYDALANILISH

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7852623>

Ravshanov Bexruz Xasanovich

Mirzayev Olim Saidovich

Buxoro muhandislik-texnologiya instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalari jismoniy tarbiya darslarida innovatsion texnologiyalar orqali o'qituvchi va talaba faoliyatiga yangiliklar kiritish va uni amalga oshirishda asosan interaktiv metodlardan foydalanilishi yoritib berilgan.

Tayanch so'zlar: Innovatsiya, interaktiv metodlar, innovatsion texnologiyalar, pedagogik va axborot texnologiyalar, jismoniy tarbiya, o'qituvchi, talaba, dars

Аннотация: В данной статье описано использование инновационных технологий на занятиях по физическому воспитанию высших учебных заведений для внедрения инноваций в деятельность преподавателей и студентов и использования в ее реализации преимущественно интерактивных методов.

Ключевые слова: инновация, интерактивные методы, инновационные технологии, педагогические и информационные технологии, физическое воспитание, учитель, студент, урок.

Annotation: This article describes the use of innovative technologies in physical education classes of higher education institutions to introduce innovations to the activities of teachers and students and to use mainly interactive methods in its implementation.

Keywords: innovation, interactive methods, innovative technologies, pedagogical and information technologies, physical education, teacher, student, school, lesson.

Kirish. Hozirgi kunda zamonaviy texnologiyalar jadal rivojlanish davrida jahon fani va innovatsiya faoliyatining yutuqlaridan keng foydalanish jamiyat va davlat hayotining barcha sohalarini izchil va barqaror rivojlantirishning, mamlakatni munosib kelajagini barpo etish bugungi kunning muhim omili bo'lib bormoqda[1]. Mamlakatimizda ta'lim tizimining moderinizatsiya qilinishi, ta'lim muassasalarida shartsharoitlar, yuqori malakali mutaxasislarga bo'lgan ehtiyoj va talabning o'sib borishi nafaqat oliy ta'lim muassasalari balki faoliyati samaradorligida ta'sir etuvchi omillarni aniqlash, ularning innovatsion faoliyatini tashkil etish va muvofiqlashtirib borishda bugungi kunda muhim muammolarni bartaraf etishga qaratilgan talablardan biri desak mubolag'a bo'lmaydi. Bugungi kunda ta'lim jarayonida interaktiv metodlar,

innovatsion texnologiyalar, pedagogik va axborot texnologiyalarini o'quv jarayonida qo'llashga bo'lgan qiziqish, e'tibor kundan-kunga kuchayib bormoqda, bunday bo'lishining sabablaridan biri, shu vaqtgacha an'anaviy ta'limda talabalarni faqat tayyor bilimlarni egallashga o'rgatilgan bo'lsa, zamonaviy texnologiyalar ularni egallayotgan bilimlarini o'zlari qidirib topishlariga, mustaqil o'rganib tahlil qilishlariga, hatto xulosalarni ham o'zlari keltirib chiqarishlariga o'rgatadi[2,3].

Asosiy qism. Oliy ta'lim muassasalarida fanlarni o'qitish jarayonida "Blended learning" - aralash ta'lim texnologiyasining "Flipped classroom" modelidan foydalanish samarali natijalarni beradi deb hisoblaymiz. Flipped classroom - o'rganish strategiyasi. Sinfni "ag'darish" odatiy modeliga o'tishdir, ya'ni, uning yordamida talabalar yangi bilimlarga ega bo'ladilar. Bunda talabalar yangi o'tiladigan mavzuni darsdan oldin mustaqil o'qiydilar, so'ngra dars vaqtida shu mavzuga oid munozaralar, muammolarni echish usullarini muhokama qiladiki, bu ularga yangi bilimlarni yangilash va o'rganishga yordam beradi.

"Flipped classroom" modeli jihozlangan sinf modeli sifatida ham tanilgan bo'lib, an'anaviy sinfdan ikki jihatdan farq qiladi: birinchidan, u standart ma'ruzalarni faol va talabalarga yo'naltirilgan o'quv faoliyati bilan almashtiradi. Ikkinchidan, talabalarga darsdan tashqari mustaqil bilim olishlari uchun yozilgan ma'ruzalarni tomosha qilish yoki qisqa audiolarni tinglash orqali yangi tushunchalarni o'rganish imkoniyatini beradi[2].

McNally va boshqalar "flipped classroom"ni tashkil etuvchi to'rtta elementni sanab o'tadi: a) talabalarga darsdan oldin tarkibni o'rganishga yordam beradigan manbalar (masalan, yozib olingan onlayn videolar), b) talabalarni darsga tayyorlashga yordam beradigan strategiyalar (masalan, viktorina, munozara savollari), v) talabalarni baholash mexanizmi - tushunish (masalan, so'rovnomma) va d) talabalarga yo'naltirilgan ta'limni o'rganishga qaratilgan sinf faoliyati[3].

Lo va Hew larning ta'kidlashicha, "flipped classroom" modeli turli talabalarining ehtiyojlarini qondira oladigan strategiya[4]. Talabalar tushunib olishi uchun o'quv videolarini to'xtatib qo'yishi yoki takrorlashlari mumkin. Tarkibni allaqachon bilgan talabalar vaqtni tejash uchun ko'rsatma videoning bir qismini o'tkazib yuborishlari ham mumkin. O'qituvchilar dars vaqtini tabaqalashtirilgan holda dars berish uchun qo'llashlari mumkin. Ko'p guruhli ma'ruza mashg'uloti o'rniga o'qituvchilar, yakka tartibda, talabalarining birgalikda ish olib borishganlarida yordam berishlari mumkin.

Olimlar sinab ko'rilgan "flipped classroom" modelini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun bir nechta strategiyani taklif qilishdi. Sletten ba'zi talabalar video ma'ruzalar bilan qanday qilib samarali aloqa qilishni bilmasliklarini va mustaqil ravishda o'rganishga tayyor emasliklarini aniqladilar[5]. U video-ma'ruzalar bilan o'zaro ishlashda o'zini o'zi tartibga soladigan o'quv strategiyalarini (masalan, mashq qilish strategiyalari, ishlab chiqish strategiyalari) modellashtirishni taklif qildi. O'qituvchilar, shuningdek, video ma'ruzalar bilan qanday o'qish kerakligini namoyish qilish uchun talabalar bilan birga sinfdagi dastlabki bir nechta video ma'ruzalarni

ko'rishlari mumkin edi. Moore onlayn videolarining faol ta'limni yaratish bilan bog'liq bir nechta strategiyalarni taklif qildi, jumladan, videolarning boshida talabalarni tanqidiy fikrlashga undash uchun savol berish va videolar o'rtasida yoki oxirida qisqa baholash savollari yoki o'z-o'zini baholash [6].

SMART-texnologiyalar, ya'ni, aqlli-doskalar, aqlli-o'quv qo'llanmalari, aqlli-proektorlar, interaktiv va kommunikativ xarakterdagi elektron o'quv materiallarini yaratish va tarqatishning dasturiy ta'minotlari hamda ashyolar interneti - IoT (Internet of things) larning tizimlashgan xizmatini joriy etish bu metodikaning mukammal bo'lishligini ta'minlaydi. Bugungi kunda bu oliy ta'lim muassasalariga o'quv jarayonini yaxshilashda to'g'ri qaror qabul qilish, o'quv binolari havfsizligini ta'minlash va boshqa qator yo'nalishlarda ko'maklashmoqda.

Ma'ruza mashg'ulotlarida so'rovnoma va viktorinalarni raqamli vositalar yordamida o'tkazish bu jarayonning samaradorligini oshirib, talabalarda fanga bo'lgan motivatsiyani ham shakllantiradi. O'qituvchilar ushbu so'rovnomalar yordamida talabalarning yangi ko'nikma va bilimlarini, qiziqishlarini aniqlashlari hamda tahlil qilishi mumkin. O'z navbatida ushbu raqamli tahlillar asosda ta'lim yo'nalishlari va metodlarini o'zgartiradilar.

Hozirda onlayn viktorina, test va so'rovnomalarni tashkil etishda turli interaktiv vositalardan foydalanilmoqda. Web-sayt, dasturiy ilovalar yoki ijtimoiy tarmoqlar, bir so'z bilan aytganda mobil texnologiyalar endilikda ularni oson va tez o'tkazish imkoniyatini taqdim etadi. SHunday vositalardan biri Kahoot dasturi bo'lib, ta'lim sohasida qo'llanilishi va uning samaradorligi haqida Malayziyalik ilmiy tadqiqotchilar Debbita Tan Ai Lin, Ganapathy, M. va Manjet Kaur ish olib borganlar[7].

Kahoot (kahoot.com) – bu o'yinlarga asoslangan o'quv vositasi bo'lib, onlayn viktorina, test va so'rovnomalarni yaratishga mo'ljallangan yangi turdagi dasturiy servis hisoblanadi. Garchi bu dastur o'yin yo'nalishiga ega bo'lsa-da, dizayn tamoyillari nisbatan o'ziga xos o'quv va o'qitish kontekstining maqsadlariga parallel ravishda yaratilgan. Dasturning prinsiplari o'quv jarayoniga ko'proq jalb qilish va qiziqarli bo'lish imkonini beradi. Zarzycka-Piskorz ning ta'kidlashicha, Kahoot dasturida o'yin o'ynash, intiluvchanlik hamda qat'iyatlilik o'rtasidagi bog'liqlikni tasdiqlovchi kuchli dalillar mavjud. O'qituvchi tomonidan avvaldan tayyorlangan tezkor savol –javoblar viktorinasida auditoriyadagi ekranda aks ettiriladi. Talabalar esa o'zlaridagi mavjud Internet tarmog'iga ulangan ixtiyoriy qurilma: telefon, planshet yoki kompyuterlari orqali berilgan savolning javobini tanlaydilar. Umumiy olingan natijalar Excel dasturi formatidagi fayl shaklida va Google disk bulut tizimiga saqlashga mo'ljallangan veb formatida shakllantirilib auditoriyadagi ekranda aks etadi. Tizim onlayn rejimda ishlaydi. Tezkor savol – javoblar viktorinasida ishtirok etish uchun kahoot dasturining mobil ilovasini ochish yoki brauzer orqali <http://kahoot.it> manziliga kirib, o'qituvchi kompyuterida taqdim etilgan maxsus pin-kodni kiritish kerak. Ushbu servisning yana bir xususiyati, talabalarning yakka tartibda yoki jamoaviy bo'lib ishtirok etishlari imkoniyatining mavjudligidir.

Oliy o'quv yurtlarida malakali kasb egalarini tayyorlashda zamonaviy o'qitish metodlari-interaktiv metodlar, innovatsion texnologiyalarning o'rni va ro'li benihoyat kattadir. Pedagogik texnologiya va pedagog mahoratiga oid bilim, tajriba va interaktiv metodlar talabalarni bilimli, yetuk malakaga ega bo'lishlarini ta'minlaydi. Innovatsion texnologiyalar pedagogik jarayon hamda o'qituvchi va talaba faoliyatiga yangilik, o'zgarishlar kiritish bo'lib, uni amalga oshirishda asosan interaktiv metodlardan to'liq foydalaniladi. Interaktiv metodlar bu jamoa bo'lib fikrlash, o'zaro harakat qilmoq deb yuritiladi, ya'ni pedagogik ta'sir etish usullari bo'lib ta'lim mazmunining tarkibiy qismi hisoblanadi. Bu metodlarning o'ziga xosligi shundaki, ular faqat pedagog va talabalarining birgalikda faoliyat ko'rsatishi orqali amalga oshiriladi. Bunday pedagogik hamkorlik jarayoni o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, ularga quyidagilar kiradi[4]:

- talabaning dars davomida befarq bo'lmaslikka, mustaqil fikrlash, ijod etish va izlanishga majbur etishi;
- talabalarni o'quv jarayonida bilimga bo'lgan qiziqishlarini doimiy ravishda bo'lishini ta'minlashi;
- talabaning bilimga bo'lgan qiziqishini mustaqil ravishda har bir masalaga ijodiy yondoshgan holda kuchaytirishi;
- pedagog va talabaning hamisha hamkorlikdagi faoliyatini yuritilishi.

Pedagogik texnologiyalar masalalari, muammolarini o'rganayotgan o'qituvchining fikricha, pedagogik texnologiya bu faqat axborot texnologiyasi bilan bog'liq, hamda o'qitish jarayonida qo'llanishi zarur bo'lgan texnik vositalar, kompyuter, masofali o'qish, yoki turli xil texnikalardan foydalanish deb belgilanadi. Bizning fikrimizcha, pedagogik texnologiyaning eng asosiy negizi bu o'qituvchi va talabaning belgilangan maqsaddan kafolatlangan natijaga hamkorlikda erishishlari uchun tanlagan texnologiyalariga bog'liq deb hisoblaymiz. O'qitish jarayonida, maqsad bo'yicha kafolatlangan natijaga erishishda qo'llaniladigan har bir ta'lim texnologiyasi o'qituvchi va talaba o'rtasida hamkorlik faoliyatini tashkil eta olsa, har ikkalasi ijobiy natijaga erisha olsa, o'quv jarayonida talabalar mustaqil fikrlay olsalar, izlansalar, tahlil qila olsalar, o'zlari xulosa qila olsalar, o'zlariga, auditoriyaga, auditoriya esa ularga baho bera olsa, o'qituvchi esa ularning bunday faoliyatlari uchun imkoniyat va sharoit yarata olsa, bizning fikrimizcha, ana shu, o'qitish jarayonining asosi hisoblanadi. Har bir dars, mavzu, o'quv predmetining o'ziga xos texnologiyasi bor, ya'ni o'quv jarayonidagi pedagogik texnologiya bu yakka tartibdagi jarayon bo'lib, u talabaning extiyojidan kelib chiqqan holda bir maqsadga yo'naltirilgan, oldindan loyihalashtirilgan va kafolatlangan natija berishiga qaratilgan pedagogik jarayondir.

O'qituvchi va talabaning maqsaddan natijaga erishishida qanday texnologiyani tanlashlari ular ixtiyorida, chunki har ikkala tomonning asosiy maqsadi aniq natijaga erishishga qaratilgan, bunda talabalarining bilim saviyasi, sinf karakteri, sharoitga qarab ishlatiladigan texnologiya tanlanadi. Shu bilan bir qatorda o'qitish jarayonini oldindan loyihalashtirish zarur, bu jarayonda o'qituvchi o'quv predmetining o'ziga xos tomonini, joy va sharoitni, texnik vositalarni, eng asosiysi, talabaning imkoniyati va

ehtiyojini hamda hamkorlikdagi faoliyatni tashkil eta olishini hisobga olishi kerak, shundagina, kerakli kafolatlangan natijaga erishish mumkii. O'qitish jarayonida talabalarga shaxs sifatida qaralishi, pedagogik texnologiyalar hamda zamonaviy metodlarni qo'llanilishi ularni mustaqil, erkin fikrlashga, izlanishga, har bir masalaga ijodiy yondoshish mas'uliyatni sezish, tahlil qilish, o'qishga, fanga, va o'zi tanlagan kasbiga bo'lgan qiziqishlarini kuchaytiradi. Bunday natijaga erishish amaliyotda o'quv jarayonida innovatsion va axborot texnologiyalarni qo'llashni taqozo etadi.

Xulosa. Zamonaviy ta'limda pedagogik va axborot texnologiyalari integratsiyasidan foydalanib darslarni tashkil etish yangidan-yangi pedagogik tafakkurlashni, fikr yuritishni taqozo etadi. Zamonaviy o'qituvchida faqat keng ko'lamdagi, tizimli bilim, ko'nikma va malakalar talab etiladi.

O'qitish jarayonini samarali va natijali bo'lishini ta'minlashga yo'naltirilgan quyida keltirilgani interfaol uslublari talabalarning darslarini o'z vaqtida, samarali o'zlashtirishlarida muhim ahamiyat kasb etib dars samaradorligi yanada oshadi.

Oliy ta'lim muassasalarida bo'lg'usi o'qituvchilarni tayyorlashda o'zini-o'zi uzluksiz, doimiy ravishda rivojlantiruvchi, ijodkor shaxs bo'lishiga motivatsiya uyg'otish va e'tiborni kuchaytirish davr talabidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. R.Ishmuamedov, A.Abduqodirov, A. Paradaev. (2010). Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar. (tarbiyachi, murabbiy va o'qituvchilar uchun o'quv qo'llanma) – T.: Iste'dod, - 335 b.
2. Long, T., Logan, J. & Waugh, M. (2016). Students' perceptions of the value of using videos as a pre-class learning experience in the flipped classroom. *TechTrends*, 60(3), 245-252.
3. McNally, B., Chipperfield, J., Dorsett, P., Del Fabbro, L., Frommolt, V., Goetz, S., Lewohl, J., Molineux, M., Pearson, A., Reddan, G., Roikos, A., & Rung, A. (2016). Flipped classroom experiences: Student preferences and flip strategy in a higher education context. *The International Journal of Higher Education Research*, 73(2), 281-298.
4. Lo, C. K. & Hew, K. F. (2017). Using „first principles of instruction“ to design secondary school mathematics flipped classroom: The findings of two exploratory studies. *Journal of Educational Technology & Society*, 20(1), 222-236.
5. Sletten, S. R. (2017). Investigating flipped learning: Student self-regulated learning, perceptions, and achievement in an introductory biology course. *Journal of Science Education and Technology*, 26(3), 347-357.
6. Debbita Tan Ai Lin, Ganapathy, M. Manjet Kaur. (2018). Kahoot! It: Gamification in Higher Education. *Pertanika Journal of Social Science and Humanities*. <https://www.researchgate.net/publication/320182671>
7. Kenjaboev A.T. "Axborot kommunikatsiyasi texnologiyalari" (o'quv qo'llanma) Toshkent. 2017 y.

8. Yo'ldoshev J.G', Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari: -T.: «O'qituvchi», 2004 y.

9. Mirzayev O. S., Ravshanov B. X. SPORTNING VOLEYBOL TURI BO'YICHA MASHQLARNING KETMA-KETLIGINI TASHKIL ETISH //Scientific Impulse. – 2022. – T. 1. – №. 4. – С. 163-166.

10. Тухтамурадова, Н. А., and Б. Х. Равшанов. "ЗНАЧЕНИЕ ГИМНАСТИКИ ДЛЯ ЗДОРОВЬЯ." INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE" INNOVATIVE TRENDS IN SCIENCE, PRACTICE AND EDUCATION". Vol. 1. No. 3. 2022.

11. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. Ta'lim muassasalari pedagog-o'qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar. Toshkent: 2008y.